

A tanár ügyvezetőként ráirányíthatja a figyelmet a különböző csomagolóanyagok előnyeire, hátrányaira; környezetbarát voltukra; a túldíszítettség figyelem elvonó hatására stb. Így az óra látószöve kiteljesedhet a környezetvédelem, a díszítőtechnikák, a reklámok irányába is.

22. A munka eredménye egy rajzos, szöveges vázlat, mely összefoglalja az eddigi ismereteket. A végleges tervek bemutatására a tanár „meghívhatja a megrendelőt” (tanári szerep), aki magyarázatot kér a látottakhoz, de soha nem számonkérő, – elismerően nyilatkozik a tervezők munkájáról.

Melléklet

BIOMAX-BUDAPEST

1097 Budapest, Végh I. u. 24.

Tervezőiroda munkatársai részére

Tisztelt Kollégák!

Nyomon követve eddigi munkájuk szakmai pontosságát, terveik részletes kidolgozását, úgy határoztunk, hogy Önöket kérjük fel egy általunk készítendő termékcsalád csomagolásának megtervezésére. A termék közismert gyógyteákból álló sorozat: bodza, borsmenta, csalán, csipkebogyó, hárs és kamilla. Terveink szerint a csomagolás bemutatná a növény azon részét, melyből a tea készült, utalna gyógyhatására, illetve felhasználási javaslatot tartalmazna. A hatféle termék egy családhoz tartozik, ezért gondoskodni kell a csomagolás egységességéről – melynek módjait Önök bizonyára jobban ismerik. A termékcsalád piacra kerülésének várható időpontja ez év vége, így a tervekkel legkésőbb 2000. szeptemberére el kell készülniük. Örölnénk, ha mielőbb válaszolnának felkérésünkre! Kedvező visszajelzés esetén a további részleteket telefonon vagy személyesen egyeztetethetjük.

Üdvözlettel:

Kátai Antal
vezérigazgató

Vendégségben Bóbitánál

Török László

Csoport: Óvodások, alsó tagozatosok, felső tagozatosok.

Más-más korcsoport az óravázlat más-más adaptációját kívánja, a „felhasználó” dönt ez ügyben. A foglalkozás legalább annyira szól az aktuális csoportról, mint a Weöres-versről – vö. tanulási terület –, ezért ez a tág korosztályi ajánlás.

Körülmények:

- tér: osztályterem, középen kialakítható játéktérrel
- idő: két tanóra
- eszközök: csomagolópapír, színes rajzeszközök, magno, kendő, „meghívó levél”

Tanulási terület: Weöres Sándor gyerekversei; a csoporttagok együttműködési és döntéshozatali készsége; gyakorlatok, játékok, társművészetek alkalmazása a komplex drámában.

Téma: Egy képzeletbeli erdő lakói meghívást kapnak Bóbitától, a tündértől születésnap mulatságára. Közös döntenek a meghívás felől, és kalandok után találkoznak meghívójukkal.

Fókusz: Mit tesz egy csoport, ha rendkívüli meghívást kap?

Szerepek: Tanulóknak: a mesebeli erdő lakói, illetve „Bóbita”; tanárnak: narrátor, csoporttag, Bóbita várának kapuőre.

Megjegyzés: Az óraterv kialakításában segítettek a Takács Annamáriával folytatott beszélgetések.

Az óra menete

A bemelegítő, ráhangoló rész ízlés, egyéni arányérzék, csoportigény szerint levezetendő. Mivel többé-kevésbé versfeldolgozó óráról van szó, én ritmus- és rímjátékokat javasolnék leginkább, például: „Rit-

mus-párbaj”; „Karmester”; „Névkaptár” alliteráló nevekkkel stb. Az ismert játékkönyvek, saját gyakorlataink elegendő példával szolgálnak.

1. Narráció, némajelenet

A tanár mesélni kezd a csoportnak egy *történetet* egy mesebeli erdőről, ahol az erdőlakók – a játszókkal megegyező életkorú gyerekek – is élnek. A narráció során mindig „megépül” valami a kontextusból, az erdő fái, állatai, a tisztás, a hajlék, ahol az erdőlakók laknak, most éppen ébrednek, lepkét kergetnek a réten stb. Mindezt a játszók elevenítenek, jelenítenek meg saját testükkel, mozdulataikkal. Amikor egy kép, egy látvány kész, a tanár radírozó mozdulatot tesz, mindenki visszaül a játéktér szélére, s az eddigieket közös megegyezésnek véve vár az újabb narratív elemre.

Ezt a technikát a Jonothan Neelands-kurzus alapján építettem be saját gyakorlatomba.

A tanári narráció csomópontjai (hisz egyfajta feszültséget szeretnénk behozni a csoport életébe): az erdőlakók életterének kijelölése; egy sosem látott madár követése mindenféle járhatatlan úton (mocsár, gyorsfolyású partok, bozótos); elérés egy hatalmas sziklatömbhöz, ami feltehetően vár, ám bejárat sehol; csalódott hazaérkezés.

2. Narráció; levél-üzenet; gyűlés; a tanár szerepben

A tanár elmeséli, hogy az erdőlakókat a csodás madár követése óta foglalkoztatja a sziklavár. Most is éppen a tisztáson üldögélnek szótlánul, amikor újra felbukkan az a titokzatos madár, csőrében valami levélfélével. A „földre hullott levélért” a tanár megy oda, s amikor jön vissza, kezében az „ERDŐLAKÓKNAK”, „FELADÓ: BÓBITA” feliratú borítékkal, már az egyik csoporttag szerepében gyűjti maga köré a többiek, hogy olvassák el együtt a levelet.

Alsós csoport esetében egy aprócska alkalom a blattoló olvasás gyakorlására.

Erdőlakók! Kedves Ismeretlenek!

Ti nem láthatatok engem, de én láttam elkeseredett arcotokat váram zárt kapuja előtt.

A tündérvárakban az a szokás, hogy földi halandók csak kivételes napokon tartózkodhatnak falai között. Nos, születésnapom igazán ilyen alkalomnak számít, ezért, jó apám engedélyével, szeretettel meghívlak Benneteket születésnapos mulatságomra.

Ha úgy döntötök, hogy igazán kíváncsiak vagytok rám, és vállaltok az úton rátok leselkedő veszélyeket, a mai naptól számított hetedik kakaskurjantás után várlak Benneteket!!

Bóbita tündérisasszony

A levélbe igyekeztünk belekódolni a drámaóra további motivációit, amolyan dramaturgiai impulzusokat. A „minket figyelnek – mi nem látunk senkit”-helyzet már önmagában is elég feszültség, bár az órát nem főbiafejlesztésre szánjuk. A Bóbita kijelölte időpont sűrítetté, szimbolikussá teszi az időkezelést. Ha nem jelenne meg a vázlatíró arcán rögtön önironikus mosoly az ilyen tudóskodó mondatok kapcsán, azt is mondhatnánk: a meghívó levél szakralizálja az erdőlakók hétköznapjait, így a dráma ezen a ponton a minden emberben benne élő univerzális ünnep-, illetve szertartásigényre, -éhségre épít. A további szöveg döntéshelyzetet előlegez meg a csoport számára, potenciális veszélyhelyzetekkel nehezítve azt.

Egyeztetés kezdődik: menjünk, ne menjünk? Valószínűleg a csoport egy emberként indulni akar. A drámatanárnak viszont van egy jó eszköze arra, hogy a kialakult, s talán túl gyors, nem túl mély konszenzust „kikezdje”, próbára tegye, elmélyítse, provokálja egy kicsit a csoportot, hogy még elkötelezettebbek legyenek saját döntésüket illetően, s hogy sztereotípiáikon túllépjenek. A tanár tehát csoporttagként, „bandatagként” az „ördög ügyvédje” státuszából „kötekedik”, s végül hagyja, hogy a csoport meggyőzze őt az útra kelés fontosságáról.

3. Közös rajzolás és/vagy „szerep a falon”

Milyen lehet Bóbita, aki hív bennünket? A kérdést vizsgálva adódik két, különböző feszültséget jelentő forma.

A) A levéllel érkezett egy vers is, kottával együtt. „Lantos”, a legjobb zenész az erdőlakók közül, már meg is tanulta, s éneklő (a közismert *Sebő Ferenc* megzenésítéséről van szó). Az erdőlakók lerajzolják Bóbitát úgy, hogy aki ceruzát, filcet vesz a kezébe, csak addig rajzolhat, amíg először fölemeli a papírról a rajzeszközt. Azután más következik. Közben szól a zene. Az erdőlakók eközben nem beszélgetnek, nem adnak instrukciókat egymásnak. Így a rajzolást az előzetes egyeztetés nélküli játékok ismert izgalma kíséri, például „Mozgó mértan”; „Kispárna gyakorlat” – Peter Brook nyomán stb. A rajz valószínűleg a nonfiguratív stí-

lus körébe fog tartozni, de itt és most az alakuló Bóbita-portré és a hallható megzenésített vers szimultanizmusa a drámaóra hozadéka.

- B) A sokat használt és közismert „szerep a falon” konvenció alkalmazásával sem egy művészi rajz létrehozása a célunk, hanem a tanári kérdésekkel irányított egyeztető beszélgetés során megszületendő közös képünk a tündérkisasszonyról.

4. Ötletroham; állókép

Ajándékot is illik vinni, ha vendégségbe megyünk. Hallgassuk végig a gyerekek ötleteit, és/vagy kérjünk állóképeket arról, ahogy ki-ki az ajándékát készíti Bóbitánk. Beszéltesünk is, mélyítő kérdéseinkkel. A tanárnak is van egy javaslata (*abból a fixa ideájából adódóan, hogy csoport játszik közösségről szóló történetet*), az erdőlakók közelében lakó „Pemizli mester” segítségével készítsenek egy olyan csoportos képet, amelyik közös életük egy meghatározó, fontos, boldog stb. pillanatát ábrázolja. Visszaszámolással létrejön egy állókép, majd ismétléssel rögzül, hátha szükség lesz még rá az óra folyamán...

5. „Szerencsére – sajnos”-improvizáció¹

A meghívó levél kalandos útról tett említést. Most olyan forma mellett döntünk, amely minden kalandot lehetővé tesz. Egyéb formáról lásd alább a jegyzetet!

Két kiscsoportot alakítunk. Egyik csoport mindig a „sajnos” szóval kezdi a mondatát, a másik a „szerencsére” szóval, reflektálva gyorsan – a logika, a kreativitás remek tornájaként – az elhangzott mondatra. Igazából egy ember, vagy csoport monológja hangzik, egy fiktív történet folyamatos elmesélése, s nem dialógus. Bízassuk a játékosokat a minél szokatlanabb ötletek bevetésére, és az ismert meseelemek alkalmazására.

Ez persze csak az egyik módja a kalandok imitálásának. Lehet, hogy fizikailag kényelmes, de a képzeleti energiákat igencsak igénybe veszi. Ha csoportunk igényei, adottságai, a tér lehetőségei mást sugallnak, állítsunk össze egy akadálypályát, egy „kommandós-kiképzés” részletét, és dolgoztassuk meg az erdőlakókat valóságosan is. Hiperaktív csoportok, sporttagozatos drámajátékosok előnyben...

6. Narráció; a tanár szerepben; játékok alkalmazása

Ha jól figyelünk, hálás végszót kaphatunk az előző gyakorlatban. Az erdőlakók újra a sziklavárhoz értek – szól a tanári narráció. Ott egy szigorú kapuőr várt rájuk, övében egy színes kendővel, Bóbita kendőjével, a hatalom szimbólumával. Bóbita jelenlétének hiányában annak tartozik mindenki engedelmességgel, akinél a kendő van. Amire eddig elérünk a narrációval, már övünkben a kendő, s drámai módba áttérve fogadhatjuk a vár felvonóhídja előtt fáradtan üldögélő erdőlakókat a „várőr” szerepében.

Miként most is, úgy az egész dráma folyamán bánjunk a lehető legegyszerűbben a térmeghatározással. A narratív, vagy drámai szövegekben elrejtett információk, pontos és érthető, tájoló mozdulatokkal párosulva elegendőek a csoport fiktív térben történő elhelyezéséhez, mozgatásához.

A mesedramaturgia ismert szabályai, és Bóbita szeszélye folytán az erdőlakóknak most még három próbát kell kiállniuk, melyeket a „szembenálló hatalom” és a „közvetítői” státusz ötvöződéseiből adódó helyzetében a „várőr” ismerttet velük.

Ez a rész egyaránt kívánja szolgálni a Weöres vers megismerését, kompozíciós ritmusának érzékeltetését, valamint a csoport kooperációs készségének fejlesztését. Ha a tanár mint „várőr” jól figyel, miközben mindig háttérbe vonul, magára hagyva a csoportot, az alkotási idő minimalizálásával – szorító körülmény(!) –, képet kaphat a véleményvezérekről, a perem helyzetűekről, a különböző játékok csoport szintű ismeretéről.

1. próba: Találjanak ki egy közös mozdulatsort, mini koreográfiát, és mutassák is be erre a ritmusra: tá-ti-ti tá-ti-ti tá-tá, tá-ti-ti tá-ti-ti tá-tá (vö.: Bóbita táncol)!
2. próba: Játsszon el a csoport egy mindegyikük által ismert szabályjátékot! (Maguk választják ki a játékvezetőt is – vö.: Bóbita játszik.)
3. próba: Két csoport alakul. A „várőr” előre megírt kártyákat ad nekik, hármat-hármat. Valamelyiket kiválasztva el kell játszani, saját testükből meg kell építeni, létrehozni azt, ami a kártyán van! Akkor ér véget az utolsó próba, ha a másik csoport megnevezi a bemutatott dolgot.

A kártyák: várrom, szénakazal beleszúrt villával, szörny

¹ Az itteni tevékenység alapjául szolgáló gyakorlatot – sok egyéb mellett – lásd: DPM 1999-es különszám 40-45. o. David Booth – Charles Lundy: Improvizáció, szerk.: Kaposi László

B kártyák: gyümölcskosár, szövőgép, bölcső (vö.: Bóbita épít)

7. „Forró szék”, illetve egéscsoportos szerepjáték

A sikeres próbák után a „várór” kitarja a kaput és a díszterembe vezeti az erdőlakókat.

Lásd a térmeghatározásról előbb mondottakat!

Pemzli mester festménye felkerül a falra – azaz a csoportos állóképet megismételjük. Utána mindenki helyet foglal, s (feltehetőleg) izgatottan várja Bóbita megérkezését. Középre egy üres széket teszünk, majd narrációnk kíséretében „megérkezik” „Bóbita”. Az iménti „várór” viselte kendőt a szék támlájára terítve, az egész csoportnak megajánljuk Bóbita szerepét. Bárki kiülhet a székre – a „Forró szék”-re –, és Bóbitaként válaszolhat mindenre, amire az erdőlakók kíváncsiak.

Cserélhető a széken ülő szereplő, de a Bóbitáról megtudható dolgok egyenmőségére ügyeljünk!

8. Ünnepszég; hagyományos formák

A fenti beszélgetés idejét, hosszát tervezni nem lehet, mélységét-mértékét a pillanat szüli meg. Jó érzéssel vegyük észre, ha kitelt a mértéke a rögtönzésnek, és mondjuk el, hogy a közös lakoma előtt Bóbita táncba hívja látogatóit.

Elegáns lezárása lehetne a foglalkozásnak egy valóságos – diák – „lakoma”...

A már említett Sebő-féle feldolgozás zenei közjátékai és a szöveges részek szimmetrikus felépítése segíthetnek e mozgásos rögtönzés létrehozásában: a közjáték alatt gondolkodunk, valaki jelentkezik; a szöveges rész 1. és 2. sorára bemutatja, előtáncolja a nagyon egyszerű, könnyen utánozható mozdulatait (csoporttól függ, de bátran hagyatkozhatunk az egyszerűbb néptánc lépésekre), a 3. és 4. sorokra pedig a csoport együtt táncolja az ellesett mozdulatokat. Aztán kezdődik minden előlről.

9. Az óra zárása

A vers utolsó szakaszára már nem táncolunk, hanem a földre ülve, fekvve, együtt énekeljük az utolsó, elszunnyadás előtti sorokat, majd – ismét csak a pillanatot megszimulálva – több-kevesebb időt hagyunk a csoportnak egy kis „szunnyadásra”, lazító elpihenésre.

Nem vagyok túlzottan híve a „vezessük ki tanulóinkat tudatosan a drámából”-felfogásnak, főleg, amikor osztálytermi keretekben mindig ott lebeg a fejünk felett a 45 percenként úgyis mindenből kivezető „hóhérszengetés”. Itt is időre, megérezhető csoportállapotra bíznám a drámán kívüli beszélgetést-értékelést.

Idegen nyelvű drámafoglalkozások 45 percben

Vatai Éva

Sokan óvakodnak a 45 perces drámafoglalkozásoktól, s ha idegen nyelven folyik, azt gondolják, hogy így még kisebb az esélye igazi problémafelvetésnek s valóságos bevonódásnak. Való igaz, hogy akár az idegen nyelvű színjátszás esetében, itt is késznek kell lenni az egészséges kompromisszumokra. A drámás eszközöket nem csak idegen nyelven való beszédgyakorlatra használjuk, hanem problémák konkrét helyzetekben való végig gondoltatására is.

Ha klasszikus módszerek használatával megfeneklik az idegen nyelvi beszélgetés, annak gyakran az az oka, hogy a diákok egy részét nem érdekli a tanár által választott és javasolt téma. Sok esetben a tanár a diákok segítségét kéri a témaválasztásban, de a megközelítés nem az általuk preferált úton halad. Mindkét esetben hatékony eszköz a dráma, még akkor is, ha sokszor csak épp fölillantja a problémát. A nyelvtanár célja a diák gondolatainak és nyelvi kifejező eszközeinek maximális közelítése: hogy ne kelljen a gondolatot redukálni, szimplifikálni, vagy hogy a nyelvet ne csak kívülről jött gondolatok sémáinak tükröztetésére használják. A nyelvtudás annyit ér, amennyit idegen nyelven el tudunk önmagunktól/ról mondani!

Nagyon fontos: mondjunk le a nyelvi hibák klasszikus javítási módszereiről, hisz mi, tanárok is játszópартnerek vagyunk, s arra kell koncentrálnunk, mit is akar kifejezni a diák. Szükség esetén – a játszópартner státu-